

Regionale verschillen in stalbranden

Het aantal stalbranden neemt toe; megastallen worden relatief veel vaker getroffen door brand en in het voorkomen van branden bestaan regionale verschillen. Dat blijkt uit een landelijk onderzoek van Platform voor onderzoeksjournalistiek Investico dat een overzicht maakte van alle Nederlandse stalbranden vanaf 2012.

De toename betekent dat het beleid van de door de overheid ingestelde commissie die sinds 2012 het aantal stalbranden probeert 'fors te verminderen', niet is geslaagd. In de afgelopen vier jaar stierven in de branden ruim twee keer zoveel kippen als in de vier jaar daarvoor. Bij runderen en varkens was dat zelfs ruim drie keer zo veel. Daarnaast vielen in 2019 ruim 150 duizend slachtoffers bij zes verstikkingsgevallen, die in het onderstaande overzicht overigens niet zijn meegerekend.

Bij de regionale verschillen valt onder meer het volgende op.

1. In Noord-Brabant meeste branden in varkensstallen

In de afgelopen jaren waren in Noord-Brabant zowel relatief als absoluut het hoogste aantal stalbranden waarbij varkens omkwamen. In de provincie staan sowieso de meeste varkenshouderijen, maar die gaan relatief dus ook vaker in vlammen op dan elders. In de afgelopen acht jaar had één op de 100 varkenshouderijen in Brabant een dodelijke stalbrand, in Limburg was dit één op de 650. Bij de Brabantse branden kwamen sinds 2012 bijna 50 duizend varkens om. Brabant kent van alle provincies veruit de meeste megastallen, die in het onderzoek als extra brandgevaarlijk naar boven komen.

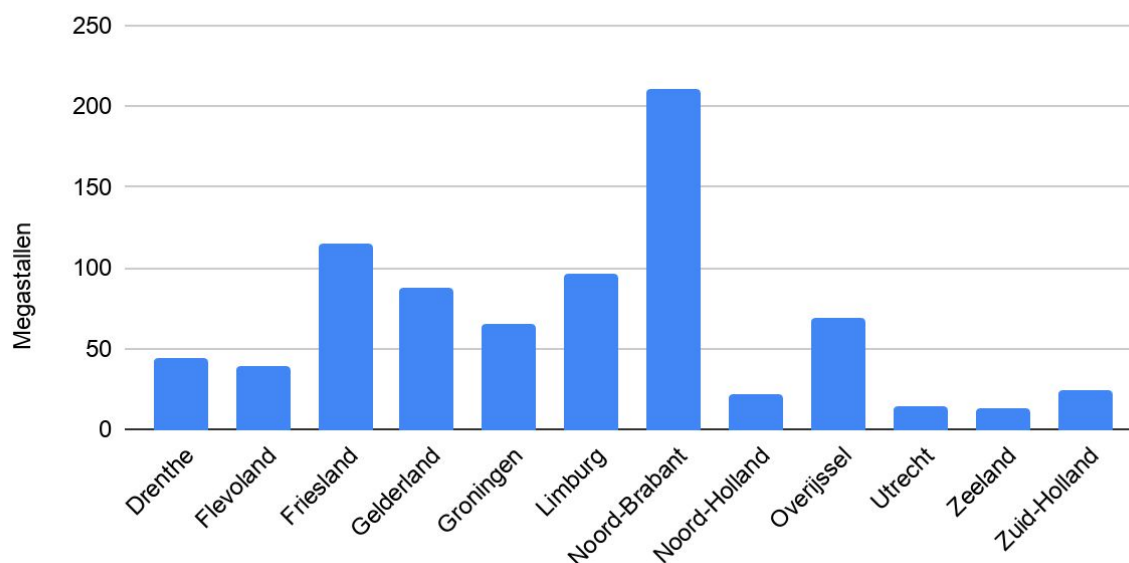
Provincie	Dodelijke branden in varkensstallen	Omgekomen varkens	Varkenshouderij-locaties
Noord Brabant	19	48.286	1.860
Gelderland	10	29.958	1.086
Overijssel	5	14.900	719
Limburg	1	1.100	656

Bronnen:

- Agrarische branden met dierlijke slachtoffers: op basis van interne lijsten van Brandweer Nederland en Verbond van Verzekeraars in de periode 2012 t/m 2019.
- Aantal varkenshouderijen op basis van 'Veehouderij structuur 2017 (2019), Wageningen Environmental Research.

Verspreiding megastallen per provincie

Bron: Veehouderij structuur 2017 (2019), Wageningen UR

2. In Gelderland relatief meeste varkens omgekomen bij stalbrand

Los van het aantal branden, is ook gekeken naar het aantal dierlijke slachtoffers. Relatief gezien kwamen in Gelderland in de periode 2012 - 2019 de meeste varkens om bij stalbranden. Het waren er bijna dertigduizend; bijna vijf keer zoveel als in Limburg terwijl in de twee provincies ongeveer evenveel varkens worden gehouden. Het cijfer wordt sterk beïnvloed door één zeer grote brand: in de meerlaagse varkensstal De Knorhof in Buren van de omstreden varkenshouder Straathof kwamen in 2017 alleen al twintigduizend varkens om. Een vergunningsaanvraag voor de herbouw van de stal met nog eens zesduizend extra dierplaatsen ligt nu bij de provincie Gelderland.

Provincie	Omgekomen varkens bij stalbranden	Aantal gehouden varkens
Limburg	1.100	1.975.121
Overijssel	14.900	1.567.132
Gelderland	29.958	1.891.843
Noord-Brabant	48.286	5.952.696

Bronnen:

- Omgekomen varkens bij stalbranden: op basis van interne lijsten van Brandweer Nederland en het Verbond van Verzekeraars in de periode 2012 t/m 2019
- Aantal gehouden varkens per provincie: landbouwtelling CBS

3. Stallen relatief brandgevaarlijk in provincie Utrecht

In de provincie Utrecht waren de afgelopen jaren relatief veel stalbranden waarbij kippen of runderen omkwamen. Eén op de 116 veehouderijen in Utrecht werd in de afgelopen acht jaar getroffen door een stalbrand met dodelijke afloop; met name in de oostelijke en zuidelijke delen van de provincie. Dat is bijvoorbeeld drie keer zoveel als in de provincie Gelderland, hoewel daar in totaal wel meer stalbranden waren. Bij de stalbranden in Utrecht kwamen in totaal 350 runderen en 170 duizend kippen om.

De uitkomsten verrassen Hans Nederhoff, brandonderzoeker bij de Veiligheidsregio Utrecht. Naar de oorzaak kan volgens hem alleen worden gegist. Wel benoemde de Veiligheidsregio het fenomeen stalbranden vier jaar geleden als speerpunt voor beleid, vanwege het aantal incidenten in de provincie en de maatschappelijke onrust die dat veroorzaakt. Sindsdien doet de brandweer bij elke stalbrand onderzoek naar de oorzaak. Nederhoff vindt overigens dat zulke onderzoeken, naar de exacte oorzaak van de brand, misschien niet de juiste vraag stellen: 'Relevanter is: waarom heeft die brand zich zo snel uitgebreid en waarom zijn alle dieren overleden?'

Het antwoord ziet de brandonderzoeker in de regelgeving die het toelaat om grote stallen te bouwen zonder rekening te houden met de aanwezige dieren. 'Alsof je een opslagloods ontwerpt. Dure bouwadviseurs, ingehuurd door boeren, maken daar gebruik van. Ze ontwerpen stallen van 5000 vierkante meter die de gemeente wel móet toestaan. In mijn ogen is dat maatschappelijk onaanvaardbaar'.

Provincie	Dodelijke branden in rund- en pluimveestallen	Rund- en pluimveelocaties
Friesland	15	3.121
Gelderland	13	4.432
Utrecht	12	1.388
Overijssel	12	3.903
Noord Brabant	11	3.386

4. Zeeland nauwelijks last van stalbranden; Limburg relatief goed

Waar de rest van Nederland kampt met een toenemend aantal stalbranden en dierlijke slachtoffers, en Limburg het met varkensstallen beter doet dan Brabant en Gelderland, was er in de provincie Zeeland in de afgelopen acht jaar maar één stalbrand, waarbij één rund omkwam. In Flevoland bijvoorbeeld, met een vergelijkbare veehouderij-sector, stierven in die periode dertig runderen en 40 duizend kippen bij vier branden. Per provincie kwamen bij stalbranden gemiddeld driehonderd runderen, 8000 varkens en 70 duizend kippen om.

Gevraagd om een mogelijke verklaring van deze 'prestatie' laat de Provincie Zeeland weten geen nieuwe intensieve veestallen toe te laten en kritisch te zijn op uitbreiding van bestaande veehouderijen. Megastallen, waarvan Zeeland er weinig kent, branden relatief veel vaker af dan reguliere stallen. Wat de iets betere positie van Limburg verklaart is onzeker. Mogelijk zijn de controlerende instanties strenger omdat ze zich meer bewust zijn van de risico's. Tien jaar geleden waarschuwde de brandweer in het Noord-Limburgse Venray al dat er 'met enige vindingrijkheid absurd grote brandcompartimenten gerealiseerd kunnen worden'.

Dierlijke slachtoffers bij stalbranden per provincie:

Provincie	Varkens	Pluimvee	Rundvee
Drenthe	0	15.000	460
Flevoland	0	40.125	30
Friesland	0	42.400	677
Gelderland	29.958	150.030	25
Groningen	2	145.000	289
Limburg	1100	175.000	2
Noord-Brabant	48.286	49.000	843
Noord-Holland	0	0	82
Overijssel	14.900	55.000	207
Utrecht	100	170.000	351
Zeeland	0	0	1
Zuid-Holland	1.700	0	3

Bron:

- Agrarische branden met dierlijke slachtoffers in de periode 2012 t/m 2019 op basis van interne lijsten van Brandweer Nederland en het Verbond van Verzekeraars.

Het onderzoek van Platform voor onderzoeksjournalistiek Investico is uitgevoerd door: Lotje van Dungen, Adrián Estrada, Michelle Salomons, Tan Tunali en Felix Voogt.